

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Aleksandr Soljenitîn
O zi din viața
lui Ivan
Denisovici

Traducere din rusă și note de
NINA GRIGORESCU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Luana Schidu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Emilia Ionașcu, Carmen Petrescu

Tipărit la Artprint

ALEKSANDR SOLJENIȚÎN
ODIN DEN' IVANA DENISOVITCHA
Copyright © 1962–1973 Alexandre Soljénitsyne
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2013, 2018, 2020
pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
SOLZHENICYN, ALEKSANDR ISAEVICH
O zi din viața lui Ivan Denisovici / Aleksandr Soljenitîn;
trad. din rusă și note de Nina Grigorescu. –
București: Humanitas Fiction, 2020
ISBN 978-606-779-717-6
I. Grigorescu, Nina (trad.; note)
821.161.1

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021/311 23 30

La cinci dimineața, ca de obicei, la baraca în care se afla comandamentul s-a dat semnalul deșteptării cu lovituri de ciocan într-o șină de fier. Zăngănitul intermitent răzbi fără vlagă prin geamurile acoperite cu un strat de gheață gros de vreo două degete și se stinse îndată: era frig și temnicerului nu-i prea da inima ghes să lovească de mai multe ori.

Zăngănitul pieri; dincolo de fereastră, neschimbat, domnea aceeași beznă – ca și în miez de noapte, când Șuhov se dusesse până la hârdău – străpunsă de lumina galbenă a trei felinare: două – în zonă, unul – în lagăr.

Dar nu apărea nimeni să descuie baraca și nu se auzeau plantoanele care scot afară hârdaiele, săltându-le pe două prăjini.

Șuhov se scula întotdeauna când suna deșteptarea – până la adunare aveai cam o oră și jumătate la dispoziția ta și cine știa bine viața de lagăr avea mereu prilejul să mai scoată un câștig: să-i coasă cuiva dintr-o bucată de căptușeală veche o învelitoare pentru mănuși, să-i aducă până la pat vreunui deținut mai înstărit pâslarii uscați, ca omul să nu mai bată pasul pe loc cu tălpile goale în jurul grămezii de pâslari pentru a și-i alege; să dea o

raită pe la magazie, să mai ajute ici-colo – un măturat, un dereticat, vreo alergătură – sau să dea o fugă până la sala de mese să adune străchinile goale și să le care la spălător – mai capeți ceva de mâncat, numai că pe acolo răzbați mai greu, se-nghesuie destui amatori și apoi, partea mai proastă este că, de rămâne vreun rest pe un fund de strachină, nu te poți stăpâni și-ncepi să lingi blidele. Lui Șuhov i-au rămas până azi întipărite în minte vorbele primului său șef de echipă, Kuziomin – un bătrân lup de lagăr, care în nouă sute patruzeci și trei împlinea doisprezece ani de detenție. Într-o bună zi, stând ei așa în jurul focului într-o poieniță din pădure, spusese nou-lui lot de deținuți aduși de pe front în echipa sa:

— Aici, băieți, taigaua este lege. Dar și pe aici trăiesc oameni. Vă spun eu cine moare în lagăr! Țel de linge blidele, ăl de-și pune nădejdea în infirmerie și ăl care bate la ușa „cumătrului“¹.

În privința cumătrului a cam sărit peste cal, ce-i drept. De-alde ăștia se descurcă ei. Numai că descurcatul lor se plătește cu sângele altora.

Șuhov, care întotdeauna se scula când suna deșteptarea, astăzi n-a făcut-o. Încă de cu seară nu se prea simțise în apele lui, ba-l lua cu frig, ba-l chinuia durerea pe la încheieturi. Nici peste noapte nu izbutise să se încălzească. Prin somn, ba i se năzărea că s-a betegit de-a binelea, ba i se părea că s-a mai ostoit durerea. Parcă tot n-ar fi vrut să vină dimineața.

Dimineața însă a venit ca de obicei.

Și cum naiba să te încălzești – geamurile-s înghețate tun și pe pereții barăcii – ditamai baracă! – s-a lipit sus,

¹ Agentul securității într-un lagăr sau în alt loc de detenție (termen argotic).

spre tavan, ceva ca o pânză de păianjen albă! Puf de promoroacă!

Șuhov rămase mai departe culcat. Zăcea sus pe *vagonka*¹, cu pătura și cu scurta trase peste cap, cu amândouă tălpile vârâte într-o mânecă îndoită a pufoaicei. Nu vedea nimic, dar după zgomote deslușea tot ce se întâmplă în baracă și în colțul unde era echipa lui. Iacă și plantoanele, tropăind greoi pe coridor, duc afară unul din hârdaiele de optzeci de kilograme. Cică-i muncă ușoară, de invalid, da' ia încearcă să-l duci fără să verși pe jos! În brigada 75 cineva a trântit pe jos, grămadă, pâslarii aduși de la uscătorie. Acum – și în echipa lor (astăzi le venise și lor rândul la uscat pâslarii). Șeful de echipă și ajutorul lui se încălțau pe tăcute și *vagonka* lor scârțâia. Ajutorul o să plece acuși după pâine, iar șeful – la comandament, la planificare.

Da' nu la planificatori, ca de obicei. Șuhov și-a amintit că azi e ziua când li se hotărăște soarta – vor să scoată echipa lor, 104, de la construcția de ateliere și s-o azvârle la un nou obiectiv – la *Soțgorodok*², dar acest *Soțgorodok* nu-i decât un câmp gol, troienit de zăpadă și, înainte de a se apuca să facă acolo ceva, trebuie să sape gropi, să bată stâlpi și să întindă sârmă ghimpată împotriva lor înșiși, ca nu cumva să evadeze. Abia după aceea va putea fi vorba de construit ceva.

Cel puțin o lună, asta-i limpede, nu vor avea unde să se-ncălzească – în câmp gol-golu! Și nici măcar un foc

1 În barăcile din lagăr erau paturi suprapuse, câte patru prinse laolaltă într-un cadru, două sus și două jos. În jargon de lagăr, cadrul cu cele patru paturi se numea *vagonka*.

2 „Orășelul socialist“ (abreviere în limba rusă pentru *soțialisticeskii gorodok*).

s-aprindă – de unde lemn? Singura scăpare – să muncească pe brânci!

Şeful de echipă e îngrijorat – se duce acum să vadă ce-ar putea face. Să-mpingă într-acolo, în locul lor, vreo altă echipă, mai puţin descurcăreaţă. Bineînţeles, cu mâna goală nici să nu-ncerce! Vreo juma' de oca de slănă – planificatorului-şef.

Ce-ar fi – încercarea moarte n-are – să treacă pe la doctor, poate capătă şi el o zi de scutire? Că-l dor avan mădularele.

Da' care-o fi azi de gardă dintre gardieni?

Aha, şi-a amintit: azi este sergentul Ivan Poltora¹ – un lungan slab, cu ochii negri. Când îl vezi întâia oară – te ia cu spaimă, da' când îl cunoşti mai bine – îţi dai seama că-i cel mai de suflet dintre gardieni – nici la carceră nu te bagă, nici la responsabilul cu disciplina nu te pârâşte. Aşa că poate să mai zacă un pic, până vine rândul barăcii lor, a noua, să meargă la sala de mese.

Vagonka scârţâi şi se legănă. Se săltaseră în capul oaselor doi deodată: sus – vecinul lui Şuhov – Aleoşka, un baptist, şi jos, Buinovski, căpitanul (fost marinar, căpitan de rangul doi, adică).

Bătrânii de planton, după ce-au scos amândouă hârdaiele, se luară la harţă – care dintre ei să se ducă după apă fiartă. Se certau sâcâitor, ca muierile. Sudorul din echipa 20 se stropşi:

— Hei, gura! Acuşi vă-mpac eu! şi azvârli cu un pâslar înspre ei.

Pâslarul se izbi surd de un stâlp. Tăcură.

În echipa de alături bombănea ajutorul şefului:

1 *Poltora* – o dată şi jumătate (în limba rusă).

— Vasil Feodorovici! La cantină ne-au făcut-o, ticăloșii: erau patru porții de pâine a nouă sute de grame și-au rămas numa' trei. Cui să-i tai din tain?

O spusese cu glas scăzut, dar bineînțeles c-a auzit toată echipa și le-a cam pierit oamenilor piuitul: vezi bine, diseară unora li se mai taie din porție.

Iar Șuhov zăcea mai departe pe mindirul lui cu rumeșul bătucit. Măcar de s-ar alege lucrurile într-un fel — ori să-l zgâlțâie ca lumea frisonul, ori să-l lase durerea. C-așa, nu-i nici una, nici alta.

În timp ce baptistul își molfăia rugăciunile, Buinovski, plecat pân' afară să-și facă nevoile, reveni în cameră și spuse tare, fără adresă, dar cu răutăcioasă bucurie parcă:

— Ei, să te ții, flotă roșie! Afară-s cel mult treizeci de grade minus!

Brusc, Șuhov se hotărî să meargă la infirmerie.

În aceeași clipă însă, o mână autoritară trase de pe el pătura și pufoaica. Șuhov își ridică scurta de pe față și se săltă în capul oaselor. Mai jos de el, cu fruntea în dreptul patului de sus, stătea slăbănogul de Tatarin.

Vasăzică el era dejurnă peste rând și se strecurase neauzit în baracă.

— Ș-opt sute cincizeci și patru! citi Tatarin numărul scris pe petical alb cusut pe spatele scurtei negre. Trei zile de carceră *cu scoatere la muncă*.

De cum s-a auzit glasul lui sugrumat, specific, în baraca întunecoasă, unde ardea doar ici-colo câte un bec răzleț și unde, pe cele cincizeci de grupuri de câte patru paturi fojgăind de ploșnițe, dormeau două sute de oameni, toți cei care nu erau încă gata prinseră să se foiască și, ca la un semnal, să se echipeze, în mare grabă.

— Dar pentru ce, cetățene șef? întrebă Șuhov cu un glas mai abătut decât era el în realitate.

Cu scoatere la muncă însemna, de fapt, numai jumă' de carceră – căpătai și-o zeamă caldă și nici gândurile n-apucau să te împresoare. Carceră adevărată era *fără scoatere la muncă*.

— Nu te-ai sculat la deșteptare! Mergem la comandament, îi răspunse într-o doară Tatarin, pentru că și el, și Șuhov, și toți ceilalți știau bine pentru ce vină anume i se cuvenea carcera.

Fața spână și boțită a lui Tatarin nu exprima nimic. Întorsese capul să mai prindă vreun mușteriu, dar toți, care mai la întuneric, care mai la lumina becului, pe paturile de jos și de sus, își vârau picioarele în pantalonii negri, vătuiți, cu numere pe genunchiul stâng, sau, unii, gata echipați, își încheiau scurtele, grăbind spre ieșire – să aștepte afară până iese Tatarin.

Să fi primit carceră pentru vreo altă vină, Șuhov s-ar fi simțit mai puțin nedreptățit. Dar așa, îi era ciudă, pentru că de obicei se scula printre primii. Să stai însă și să-l îndupleci pe Tatarin n-avea nici un rost, Șuhov o știa bine. Continuând totuși să se dezvinovățească de formă, își trase pantalonii (mai sus de genunchiul stâng era cusut un petic de pânză slinoșit și pe el sta scris cu vopsea neagră, decolorată acum – Ș-854), își puse pufoaica (avea și ea două asemenea numere – unul pe piept și unul pe spate), își căută pâslarii în grămada de pe jos, își îndesă pe cap căciula (și ea cu un petic cu număr în față) și ieși în urma lui Tatarin.

Toată brigada 104 a văzut cum îl ducea temnicerul pe Șuhov, dar nimeni n-a spus nici o vorbă. Oricum ar fi fost degeaba, și-apoi, ce să-i fi spus? Doar șeful de echipă ar mai fi putut face o încercare să-i ia apărarea, dar el nu mai era acolo. Și nici Șuhov nu zise nimic nimănui. Ce să-l

mai aștepte pe Tatarin! Le-o da oamenilor prin cap să-i păstreze și lui porția de dimineață.

Și amândoi ieșiră pe ușă.

Gerul pâclós îți tăia răsufflarea. Două reflectoare mari măturau zona în cruciș de la înălțimea foisoarelor așezate în colțurile ei depărtate. Luminau atât felinarele din zonă, cât și cele din lagăr. Erau atât de multe, încât eclipsau stelele.

Scârțâind cu păslarii prin zăpadă, treceau de colo-colo în fugă deținuții, fiecare cu treburile lui – care la closet, care la magazie, unul la depozitul de colete, altul să predea tainul de crupe pentru bucătăria individuală. Toți se zgribuleau, cu capul înfundat între umeri, cu scurtele bine îmbumbate. Pe toți îi lua cu frig, nu atât de la gerul de afară, cât la gândul că ziua toată vor fi la cheremul acestui ger. Numai Tatarin, în mantaua sa ponosită, cu petlițele albastre soioase, mergea drept – țeapăn, de parcă habar n-avea de pișcătura frigului.

Trecură pe lângă gardul înalt de scânduri ce-nconjura închisoarea de piatră din interiorul lagărului; pe lângă împrejmuirea de sârmă ghimpată din jurul brutăriei, apărută astfel de deținuți; pe lângă colțul barăcii comandamentului unde atârna, prinsă cu o sârmă groasă de un stâlp, șina de fier brumată; trecură apoi pe lângă celălalt stâlp, unde, alb de promoroacă, era agățat termometrul, la locșor mai ferit, ca să nu coboare mercurul prea jos. Șuhov aruncă o privire piezișă, încărcată de speranță, spre tubul alb-lăptos: dacă ar fi arătat patruzeci și unu de grade minus, s-ar fi convenit să nu fie scoși la muncă. Numai că astăzi termometrul arăta cu câteva linii bune peste.

Intrară în baraca comandamentului – și o luară de-a dreptul spre camera de gardă, unde lucrurile s-au lămurit – cum, de altfel, îi și dăduse lui Șuhov prin gând pe

drum –, că, de fapt, nu-l aștepta nici o carceră, ci pur și simplu trebuia să spele cineva pe jos în camera de gardă. Odată ajunși aici, Tatarin i-a declarat lui Șuhov că-l iartă și i-a poruncit scurt să spele podeaua.

Spălatul podelei în camera de gardă era, de fapt, treaba unui deținut anume, care nu era scos în afara lagărului – treaba plantonului de la baraca comandamentului. Numai că acesta, deprins de multă vreme cu viața de acolo, având acces la cabinetul maiorului, al responsabilului cu disciplina și al „cumătrului“, slujindu-i pe toți, uneori auzind lucruri pe care nu le știau nici gardienii, de la o bucată de vreme și-o luase în cap, considerând că a spăla podeaua pentru niște simpli gardieni n-ar fi o treabă de rangul lui. Așa că aceștia l-au chemat o dată, de două ori, până și-au dat seama cum stă treaba și au început să înhațe la corvoada asta simpli muncitori.

În camera de gardă soba duduia avan. Doi gardieni, doar în bluzele lor mozolite, jucau dame, iar cel de-al treilea dormea pe o laviță îngustă, așa cum venise, în cojocul lui legat la brâu și cu pâslari în picioare. În colț era găleata cu cârpa de spălat pe jos.

Șuhov se bucură și-i mulțumi lui Tatarin pentru iertarea dăruită.

— Mulțumesc, cetățene șef! De azi înainte n-am să mai întârzii în pat.

Aici regula era simplă: isprăvești treaba și-ți iei tălpașița. Acum, când Șuhov aflase ce are de făcut, parcă-i trecuse și betșugul. Luă găleata și, fără mănuși (în grabă le uitase sub pernă), porni spre fântână.

Câțiva dintre șefii de echipă, veniți cu treburi pe la secția de planificare a muncii, se adunaseră lângă stâlp, în timp ce unul mai tinerel, un fost Erou al Uniunii Sovietice, cățarat sus pe stâlp, râcăia termometrul de promoroacă.